

ประโยค ป.ธ. ๙
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

๑. ฉสฎฐิ ปณฺจปณฺญาสาธาอิหิ เอกวิสสคคณนวเสน เอกุนนวุตฺติคณน-
 วเสน จ ขณารหํ โยเชตพฺพํ ฯ สพฺพาทุสสสาธาธมาติ วคฺวา ตเทวสมคฺคเดตุํ
 สพฺพเหตุปีติอาทิ วุคฺคํ ฯ โย หิ โกจิ ปาณาติปาตาทีสุ ปฏิปชฺชติ โส สพฺพโหปี
 โมเหณ น ตคฺคฺค อาทีนวทสุสาวิ อหิริเกณ คโต อชฺคฺจณฺโตนฺโต อโนคฺคปฺเปณ
 อโนคฺคปฺเปณฺโต อุทฺธจฺเจณ อวฺปสนฺโต จ โหติ ตสฺมา เต สพฺพาทุสเสสุ
 อุปลทฺถนฺติ ฯ โลกสทคคจฺจคฺคเตเสววาติ เอวกาโร อธิการคฺคาณปี โหติตี
 ทิฏฺฐิสทคคจฺจคฺคเตสฺวตีอาทีสุปี อวธารณํ ทฎฺฐพฺพํ ฯ สกฺกาษาทีสุ หิ อภินิวิสสนฺตสฺส
 คคฺคฺค มมายนสมภฺวาโต ทิฏฺฐิ โลกสทคคจฺจคฺคเตเสว ลทฺถติ ฯ มาโนปี
 อหฺมมานวเสน ปวคฺคตนฺโต ทิฏฺฐิสทิสว ปวคฺคตฺตีติ ทิฏฺฐิยา สท
 เอกจฺจคฺคปฺปาเท นปฺปวคฺคตฺตี เกสรสีโห วิย อปฺเรน ตดาวิเรน สท เอกคฺคาหํ ฯ
 น จาปี โทสมฺมุลาทีสุ อุปฺปชฺชติ อคฺคตฺตีเนหสนฺนิสฺสยภานวณ เอกนฺต-
 โลกปทฎฺฐานโตติ โส ทิฏฺฐิวิปฺยุคฺคเตเสว ลทฺถติ ฯ ตดา ปฺรสมฺปคฺคตี
 อุตฺตฺสยนฺตสฺส อคฺคตสมฺปคฺคตฺตียา จ ปฺเรหิ สาธาธณภาวํ อนิจฺจนฺตสฺส
 กตาคทฎฺฐจฺจริตฺตจฺจริเตสุ อนฺุโสจนฺตสฺส จ คคฺคฺค คคฺคฺค ปฏฺฐิหนนวเสนว
 ปวคฺคตนฺโต อิศฺสามจฺเจรกุกฺกจฺจจანი ปฏฺฐิจฺจคฺคเตเสว ฯ อกมฺมณฺณคฺคาปคฺคตฺตสฺส
 ตดาสภาวตฺติกฺเขสุ อสฺงฺขาริเกสุ ปวคฺคตนาโยคโต ถีนมิทฺฐํ สสฺงฺขารเสว
 ลทฺถติ ฯ

๒. เยสํ นามานํ วคฺคาทีนํ อพฺกนฺตรโต นิภฺขมฺนฺตานิ วิย ปวคฺคตี
 เยสณฺจ รุปานํ นามสนฺนิสฺสยเนว อุปฺปชฺชมานานํ สมฺปโยคาสงฺกา โหติ
 เตสเมว วิปฺยุคฺคตปจฺจยคฺคา รุปานํ ปน รุเปหิ สาสงฺกา นคฺคิ วคฺคตฺสนฺนิสฺสยเนว
 ฆาณนฺตานิ วิสยภาวมคฺคํ อาลมฺพนฺนคฺคิ เตนาปี เตสํ สมฺปโยคาสงฺกา นคฺคิตฺตี

เยสั สมฺปโยคาสงฺกา อคฺคิ เคสเมว วิปฺปยุคฺตปจฺจยตปิ วุคฺตาคิ อาห
โอกฺกนฺตฺกฺขณฺเน วคฺคฺตฺติอาทิจ

สพฺพธา สพฺพภากาเรณ ยถารหํ นามรูปวเสน วุคฺตํ ตฺวิริํ สหชาตํ
ทฺวิริํ ปฺเรชาตํ เอกวิริํ ปจฺฉาชาตณฺจ ปจฺจยชาตํ อาหารสฺสุ กวทีกาโร อาหาโร
รูปชฺวีตฺติณฺทฺริยณฺติ ออํ ปณฺจวิโรปิ อคฺคิปจฺจโย อวิกคฺตปจฺจโย จ โหติ ฯ
ปจฺจูปฺปนฺนสฺภาเวณ อคฺคิสฺภาเวณ ตาทิสฺสเสว ฐมฺมสฺส อุปคฺคตมฺภกคฺคตา
อคฺคิภาวภาเวณ อณฺุปการกานเมว จ อคฺคิภาเวณ อุปการกตา อคฺคิปจฺจยภาโวติ
นคฺคิ นินฺทฺพานสฺส สพฺพธา ภาวโน อคฺคิปจฺจยตา อวิกคฺตปจฺจยตา จ ฯ
อุปฺปาทาทียุคฺตณํ วา นคฺคิภาโวปการกตาวิริทุโธ วิกคฺตภาโวปการกตาวิริทุโธ จ
อุปการกภาโว อคฺคิปจฺจยาทิตาคิ น คสฺส ตปฺปจฺจยคฺคตปฺปสงฺโก ฯ
รูปชฺวีตฺติณฺทฺริยณฺเจคฺคต อโชา วิย จิตฺกฺขณฺเนยฺว อุปการกคฺคตา สหชาตปจฺจยฺส
น คยฺหตฺติ วิสุํ วุคฺตํ ฯ

อิทานิ สพฺพเพปิ ปจฺจยยา สงฺเขปโต จคฺคฺพิธาเยวาทิ ทสฺเสตุํ
อาลมฺพนุป ๑เป๑ คจฺจนฺตฺติ วุคฺตํ ฯ น หิ โส โกจิ ปจฺจโย อคฺคิ โย
จิตฺตเจตสฺสีกานํ อารมฺมณภาวํ น คจฺเจยฺย สกสฺกปจฺจยูปฺปนฺนสฺส จ
อุปนิสฺสยภาวํ น คจฺจติ ฯ กมฺมเหตุกคฺคตา จ โลกปฺปวคฺคิตฺยา ผลเหตุปจฺจยวเสน
สพฺพเพปิ ปจฺจยยา กมฺมสฺภาวํ นาตีวคฺคตฺติ ฯ เต จ ปรมคฺคโต โลกสมฺมตฺติวเสน
จ วิชฺขมานาเยวาทิ สพฺพเพปิ จคฺคฺสุ สโมธานํ คจฺจนฺตฺติ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๙ แปล มคธเป็นไทย

๑. คำว่า **ฉสฺสฺสึ ปญฺจปญฺญาส** เป็นต้น บัณฑิต พึงประกอบด้วยอำนาจ
จำนวนจิต ๑๒๑ ดวง และด้วยอำนาจจำนวนจิต ๘๘ ดวง ตามสมควร ฯ
ท่านพระอนุรุทธาจารย์ กล่าวว่า **สพฺพาทุสสสาธาธมา** ดังนี้ แล้วกล่าวว่า
สพฺพเหตุปี เป็นต้น เพื่อที่จะให้ถ้อยคำนั้นนั้นแหละ มั่นคง ฯ ความจริง บุคคล
ใดบุคคลหนึ่ง ย่อมปฏิบัติในอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการมีปาณาติบาต เป็นต้น
บุคคลนั้นแม้ทั้งหมด เป็นผู้ไม่ปกติไม่เห็นโทษในอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ
มีปาณาติบาต เป็นต้นนั้น เพราะโมหเจตสิก เป็นผู้ไม่รังเกียจอกุศลกรรมบถ ๑๐
ประการมีปาณาติบาต เป็นต้นนั้น เพราะอหิริกเจตสิก เป็นผู้ไม่เกรงกลัว
อกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการมีปาณาติบาต เป็นต้นนั้น เพราะอโนตตปฺปเจตสิก
และเป็นผู้ไม่สงบระงับจากอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการมีปาณาติบาต เป็นต้นนั้น
เพราะอุทฺธจฺจเจตสิก เพราะฉะนั้น เจตสิกธรรม ๔ ประการเหล่านั้น
จึงหาได้แน่นอน ในอกุศลจิตทุกดวง (๑๒ ดวง) ฯ **เอว สัพฺพ** ในบทว่า
โลกสทกคจิตฺเตเสว นี้ มีไว้ แม้เพื่อต้องการทำให้เด่น เพราะเหตุนี้ บัณฑิต
พึงเห็นบทอวธารณะ แม้ในบทว่า **ทิจฺฐิสทกคจิตฺเตสุ** เป็นต้น ฯ ความจริง
ทิจฺฐิเจตสิก ย่อมหาได้ เฉพาะในจิตที่สหคคด้วยโลภะ (โลกมูลจิต ๔ ดวง)
เท่านั้น เพราะบุคคลผู้ยึดมั่นในสังโยชน์ ๑๐ ประการ มีสทกกายทิจฺฐิ เป็นต้น
เกิดความยึดถือในสังโยชน์ ๑๐ ประการ มีสทกกายทิจฺฐิ เป็นต้นนั้นว่าเป็นของเรา ฯ
แม้มานเจตสิก ก็เป็นไปคล้ายทิจฺฐิเจตสิกนั้นแหละ เพราะเป็นไปในสังโยชน์
๑๐ ประการมีสทกกายทิจฺฐิ เป็นต้นนั้นด้วยอำนาจถือตัวว่าเป็นเรา เพราะเหตุนี้
มานเจตสิกนั้น จึงไม่เป็นไปในจิตคู่บาทเดียวกันกับทิจฺฐิเจตสิก เปรียบเหมือน
ราชสีห์ชาติไกรสร ไม่อยู่ในถ้ำเดียวกันกับราชสีห์ชาติไกรสรตัวอื่น ที่เหมือนกัน
ฉะนั้น ฯ และทั้งมานเจตสิกนั้น ก็ไม่เกิดขึ้น ในจิตคู่บาททั้งหลายมีโทสมูลจิต
(๒ ดวง) เป็นต้น เพราะมานเจตสิก มีโลภะเป็นปทัฏฐานโดยแน่นอน
โดยมีความเชื่อใจในตนเป็นที่อิงอาศัย เพราะเหตุนี้ มานเจตสิกนั้น จึงหาได้

เฉพาะในจิตอุปบาทที่เป็นทวิภูวิปปยุต (โลกมูลจิต ๔ ดวง) เท่านั้น ๑ อนึ่ง
 อิศสาเจตสิกมัจจริยเจตสิกและกุกกุจเจตสิก ก็หาได้เฉพาะในโทสมูลจิต
 (๒ ดวง) เท่านั้น เพราะเป็นไปด้วยอำนาจกระทบกระทั่ง ในอารมณ์นั้น ๆ นั้น
 เอง แก่บุคคลผู้ริษยาสมบัติของผู้อื่น แก่บุคคลผู้ไม่ปรารถนาภาวะแห่งสมบัติ
 ของคนทั่วไปกับชนเหล่าอื่น และแก่บุคคลผู้เศร้าโศกเนื่อง ๆ ในเพราะเหตุที่ตน
 ทำแล้ว และสุจริตที่ตนมิได้กระทำ ๑ ดินเจตสิกและมิทธเจตสิก ก็หาได้เฉพาะ
 ในอกุศลจิตที่เป็นสังขาริก (๕ ดวง) เท่านั้น เพราะดินมิทธะเป็นเจตสิกธรรม
 ที่มีปกติไม่ควรแก่การงาน ไม่ประกอบในความเป็นไป ในอกุศลจิตที่เป็นอสังขาริก
 (๕ ดวง) ซึ่งมีความเข้มแข็งตามภาวะของคนอย่างนั้น

๒. ท่านพระอนุรุธาจารย์ คำนี้ถึงว่า นามเหล่าใด มีความเป็นไป
 คล้ายจะออกไปจากภายในวัตถุรูปมีหทัยวัตถุเป็นต้น และรูปเหล่าใด ซึ่งเกิดขึ้นได้
 โดยอิงอาศัยนามนั่นเอง มีความเกี่ยวเนื่องในสัมปโยค (มี เอกุปุบาท เกิดขึ้น
 พร้อมกัน เป็นต้น) นามและรูปเหล่านั้นนั้นแหละ เป็นวิปปยุตตปัจจย
 (แก่กันและกัน) ส่วนรูปทั้งหลายไม่มีความเกี่ยวเนื่องในสัมปโยคกับรูปทั้งหลาย
 รูปเพียงเป็นอารมณ์แก่นามซึ่งเกิดได้ เพราะอิงอาศัยวัตถุรูปนั่นเองชื่อว่า
 เป็นอาลัมพะนะ เพราะเหตุนี้ นามทั้งหลายเหล่านั้น จึงไม่มีความเกี่ยวเนื่อง
 ในสัมปโยคกับรูป อันเป็นอาลัมพะนะเมื่อนั้น เพราะเหตุนี้ ธรรมเหล่าใด
 มีความเกี่ยวเนื่องในสัมปโยค ธรรมเหล่านั้นนั้นแหละ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า
 เป็นวิปปยุตตปัจจย ดังนี้ จึงกล่าวคำว่า โอกุกนุติกุขณเว วตุฏฐิ ดังนี้ เป็นต้น ๑

อตติปัจจย และอวิคคปัจจยนี้ มีอย่างละ ๕ ประเภท คือ สหชาติปัจจย
 ๓ ประการ ๑ บุรชาติปัจจย ๒ ประการ ๑ ปิงฉชาติปัจจย ๑ ประการ ๑
 ที่ท่านพระอนุรุธาจารย์กล่าวไว้ด้วยอำนาจนามและรูปตามสมควร โดยประการ
 ทั้งปวง คือ โดยอาการทั้งปวง ในบรรดาอาหารทั้งหลาย กวฬีการอาหาร ๑
 รูปชีวิตินทรีย์ ๑ ๑ ก็ความที่ธรรมทำอุปการะ โดยภาวะที่มีอยู่เฉพาะแก่เหล่าธรรม
 ที่ไม่ทำอุปการะ โดยความไม่มีภาวะที่มีอยู่เพราะความที่ธรรมเหล่านั้นเป็นสภาวะ

คำจูนธรรมเช่นนั้นนั่นแล โดยภาวะแห่งคนที่มีอยู่ ซึ่งมีสถานะเป็นปัจจุบัน
 ชื่อว่าความเป็นอติปัจจย เพราะเหตุนั้น พระนิพพาน ซึ่งมีได้ทุกกาล จึงไม่มี
 ความเป็นอติปัจจย และอวิคคปัจจย ฯ อีกอย่างหนึ่ง ความที่ธรรมทั้งหลาย
 ซึ่งประกอบด้วยอุปาทกขณะเป็นต้น เป็นสภาวะกระทำอุปการะ ซึ่งผิดจาก
 ความที่ธรรมซึ่งทำอุปการะโดยภาวะที่ไม่มี และซึ่งผิดจากความที่ธรรม
 ซึ่งกระทำอุปการะโดยภาวะที่ไปปราศ ชื่อว่า ความเป็นอติปัจจยเป็นต้น
 เพราะเหตุนั้น พระนิพพานนั้น จึงไม่มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอติปัจจย
 และอวิคคปัจจยนั้น ฯ ก็บรรดาอติปัจจย ๕ อย่างนี้ รูปชีวิตินทรีย์
 พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงถือเอาในสหชาติปัจจย เพราะความเป็นธรรมชาติ
 กระทำอุปการะ เฉพาะในฐิติขณะ เปรียบเหมือนโอชา ฉะนั้น เพราะเหตุนี้
 ท่านพระอนุรุธาจารย์ จึงกล่าวรูปชีวิตินทรีย์นั้นไว้แผนกหนึ่ง ฯ

บัดนี้ ท่านพระอนุรุธาจารย์ หวังจะแสดงว่า ปัจจยธรรมแม้ทั้งหมด
 ว่าโดยย่อมี ๔ อย่างเท่านั้น จึงกล่าวคำว่า อาत्मพหุ ๔เปฯ คจฺจนฺติ ดังนี้ ฯ
 ความจริง ปัจจยอะไร ๆ ที่ไม่ถึงความเป็นอารมณ์แก่จิตและเจตสิกทั้งหลาย
 และไม่ถึงความเป็นอุปนิสัยแห่งธรรมที่เกิดจากปัจจยของคน ๆ มีอยู่หาไม่ได้ ฯ
 ก็ เพราะความเป็นไปแห่งโลกมีกรรมเป็นมูลเหตุ ปัจจยธรรมแม้ทั้งหมด
 จึงไม่พ้นสภาวะแห่งกรรม ด้วยอำนาจผลเป็นไปในเหตุ ฯ ก็ ปัจจยธรรมเหล่านั้น
 มีอยู่แน่แท้ ทั้งโดยปรมาตถ์และด้วยอำนาจโลกสมมติ เพราะเหตุนี้ ปัจจยธรรม
 แม้ทั้งหมด ย่อมถึงการประมวลลงในปัจจยธรรม ๔ ประการ ฯ